

- Brozović, D., 1955./56.: *Izgovor i transkripcija orijentalnih riječi i imena*, Jezik, 4, 76.–78.
- Brozović, D., 1958./59.: *O pisanju stranih imena*, Jezik, 7, 85–89.
- Brozović, D., 1955./56.: *O transkripciji egzotičnih, osobito kineskih imena*, Jezik, 4, 138.–142.
- Fračić, A., 1996.: *Pregled mijena imenske formule i osobnog imena u njoj (na primjerima iz međimurske antroponimije)*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, XXII, 17.–36., Zagreb.
- Hamm, J., 1952./53.: *Pisanje tuđih imena*, Jezik, 1, 29.–31.
- Hamm, J., 1955./56.: *Pisanje tuđih imena*, Jezik, 5, 74.–80.
- Heršak, E., Šimunko J., 1990.: *Međimurje — povijest, identitet i seobe*, Migracijske teme, vol. 6, br. 4, 569.–591., Zagreb.
- Menac, A., 1971./72.: *O pisanju ruskih imena*, Jezik, 19, 97.–109.
- Opačić, N., 1971./72.: *Neprilike u sklanjanju engleskih vlastitih imena u hrvatskom jeziku*, 19, 156.
- Šimunović, P., 1985.: *Naša prezimena — porijeklo, značenje, rasprostranjenost*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.
- Šimunović, P., 1964./65.: *Pomodna imena i njihovo ponašanje u jeziku*, Jezik, 12, 137.–142.
- Škarić, I., 1990./91.: *Kako se sklanjaju imena Mia i Pio*, Jezik, 38, 123.–125.
- Zakon o osobnom imenu* (s komentarom), Informator, br. 4040, 25. studenoga 1992., Zagreb.
- Zakon o osobnom imenu*, Narodne novine, br. 69, 22. listopada 1992., Zagreb.

Sažetak

Adela Frančić i Milica Mihaljević, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, UDK 801. 313: 808. 62, stručni članak primljen 4. 12. 1998., prihvaćen za tisak 18. 1. 1999.

Fashionable Names

The authors analyse Croatian first names of foreign origin which occur in 'Registar stanovnika Međimurja'. They point out the problems that these names pose for the Croatian language system and suggest that such first names for Croatian children be better avoided.

OSVRTI

ŠTO S RIJEČJU RADNJA?

riječ *radnja* za poslovni prostor i slično, izbjegava se desetljećima. O njoj se u hrvatskom jezičnom savjetovanju podosta pisalo.

Primjerice, u vrijeme Nezavisne Države Hrvatske tvrdio je Hrvatski državni ured za jezik da ta riječ ima »srpsko obilježje, ako se upotrebljava u smislu *Geschift*, *Gewerbe*, *Betrieb*, a u značenju koje od ovih hrvatskih riječi: *trgovina*, *obrta*, *posao*, *poduzeće*, *tvrtka*, *pogon*, *radionica*, *prodava-*

onica, *poslovnica*, *gostionica*, i sl.«, te tražio da riječ *radnja* treba »zamijeniti jednom od navedenih ili kojom drugom prikladnom hrvatskom riječi« (*Alma mater Croatica* V: 1, rujan 1941., također V: 839, travanj–svibanj 1942.). Umjesto dvočlanih izraza predlažu se jednočlani, »na pr. kovačka *radnja* naprosto je kovačnica, mesarska *radnja* *mesnica*, stolarska *radnja* *stolarija*, gostioničarska *radnja*: *gostionica*, pekarska *radnja*: *pekara*, staretinarska *radnja*: *staretinarnica*, sitna trgovačka *radnja*: *sitničarija* i t. d.« (*Hrvatski narod*, 3. XI.

1942.). Poseban je savjet bio s primjerima kao *radnja novoga romana, pismena radnja na ispitu, glagolska radnja* i drugima nemjesnima (*Hrvatski narod*, 21. III. i 2. IV. 1943.). Primjeri su iz knjige Marka Samardžije *Jezični purizam u NDH: savjeti Hrvatskoga državnog ureda za jezik*, 1993., str. 47., 96., 125.–6., 127.–8.

Slično je u *Hrvatskom pravopisu* 1944. Franje Cipre i Adolfa Bratoljuba Klaića: »*radnja* (ne valja upotrebljavati u značenju *poduzeće, trgovina, obrt, posao, tvrdka, pogon, radionica, prodavaonica, poslovnica* i sl.).«

U *Jezičnom savjetniku* Matice hrvatske (ur. Slavko Pavešić, 1971.) piše: »*radnja* je apstraktna imenica i ne valja je upotrebljavati za oznaku prostorijske. Mjesto toga treba reći: *radionica, prodavaonica, dućan, poduzeće* i sl., već prema tome o čemu se radi.«

U knjizi *Hrvatski naš svagda(š)nji* (1990.) Stjepko Težak na kraju članka »Magistarski rad ili magistarska radnja« samo dodaje ovo: »Upozorio bih da za hrvatsku jezičnu praksu nije karakteristična upotreba imenice *radnja* u značenju *radionica* i *trgovina*.« — iako se po onom što prije toga piše može zaključiti da je i za to riječ *radnja* dobra. — Od riječi na *-nja* koje Težak navodi, i riječ *gradnja* ima sličan razvoj značenja, ali to se ne spominje.

U *Razlikovnom rječniku srpskog i hrvatskog jezika* Vladimira Brodnjaka (1991.) za »srpsku« riječ *radnja* nude se, ovisno o značenju, razne zamjene, a za to o čemu pišem imamo: »*radionica, trgovina, dućan, poduzeće*«, s primjerima »*zanatska radnja* — *obrtnička radionica; trgovinska radnja* — *trgovina, trgovačko poduzeće*«. Treba znati da je Brodnjakova knjiga zapravo popis podsjetnih bilježaka što ih je autor godinama zapisivao za svoj rad, između ostaloga, i na prevođenju sa srpskoga na hrvatski. Ponekad se, i zbog nedovoljna općega poznavanja stvarnoga stanja u jeziku hrvatskih i književnih i neknjiževnih

pisatelja XIX. i XX. stoljeća, Brodnjakove preporuke ne mogu uzeti kao dobre, pa zato neke riječi i sklopove treba provjeriti.

U članku »Nepotrebna radnja« (u nizanci *Vjesnikov jezični savjetnik*, 368, *Vjesnik* 18. IV. 1995.) Jelka Pavišić htjela je »napisati nekoliko riječi o usvojenici *radnja* koju se (...) rabi pogrešno«, jer nam je ostala »navika da sve trgovine, dućane, poslovnice, radionice i slično, zovemo *radnjama*«, pa je preporučila da se umjesto *brijačka radnja* (i *brijačka radionica*) piše *brijačnica*, umjesto *trgovačka radnja* da bude »*poslovnica, poduzeće, dućan, tvrtka, trgovina* i slično, ali nikako *lokal*, što nam je također običaj«. Još je dodala da se za prostorijske u kojima se obavljaju kakvi poslovi upotrebljavaju riječi sa sufiksom *-onica*. — Za riječ *radnja* napisala je da se »može rabiti sa značenjem *poslovanja* ili *djelovanja*«, za napisan ili tiskan rad (npr. *maturalna, diplomatska, magistarska radnja*) i za »slijed događaja u književnom ili filmskom djelu«.

Savjeti su toliko jednostavni i zaista bi se moglo na prvi pogled pomisliti — da su sasvim na mjestu, i da se nema reći što više.

Kada je 1. siječnja 1998. uveden nov porezni sustav, s porezom na dodanu vrijednost, na ulazima u mnoge *prodavaonice, radionice, trgovine, poslovnice* i druge poslovne prostore u kojima se javno posluje s potrošačima — pojavile su se naljepnice Porezne uprave Ministarstva financija, izdanje državnoga poduzeća *Narodne novine* (NN INF-41-4011), na kojima je ovo glavni tekst:

Pozor! / Prema Zakonu o porezu na dodanu vrijednost prodavatelj je obavezan ispostaviti račun... / ...a kupac je obavezan uzeti račun i imati ga pri izlasku iz radnje.

Vidimo da i ne znamo koju bismo riječ upotrijebili u toj maloj obavijesti umjesto riječi *radnja*. U jezičnim se savjetima pisalo o tome kako nazivati pojedine takve

prostore, ali ne spominje se kojim jednim nazivom, zajedničkim, nazvati njih sve.

Ne proizlazi li da je rješenje za to — riječ *radnja*?

U *Rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića (³1998.) za riječ *radnja* dano je i ovo: »lokal u kojem se proizvodi i ujedno prodaje«, pa su kao primjeri dani *pekarska* i *zlatarska radnja*. No ne mora u tome biti proizvodnja: može se raditi samo o uslugama (npr. brijačke, frizerske, turističke i druge usluge).

Riječ *lokal* — kojoj se u Anićevu rječniku za značenje daje »prizemna prostorija trgovačke, obrtničke, ugostiteljske ili druge djelatnosti« (no položaj, u prizemlju ili možda na jednoj razini, nije važan) — možda bi i mogla poslužiti umjesto one riječi *radnja*, no postoji još jedno značenje, koje je dosta jako, iako se u rječnicima i ne bilježi posebno: riječ *lokal* upotrebljava se i kao pojam za *ugostiteljske lokale* (dakle lokali su svi, ali su lokali i samo ugostiteljski lokali), i to, možda češće, za ugostiteljske lokale »niže« kategorije. Kada se veli primjerice da su *mnogi lokali u Zagrebu otvoreni dulje nego što je dopušteno*, ne misli se na lokale (poslovne i druge prostore) postolarā, električarā, turističkih agencija, nekretninskih posrednika, udruženja maketarā itd., a sigurno će veoma rijetko biti da to ide za najskuplje restorane.

Riječ *radnja* odnosi se, kao što vidimo po našim ulicama, trgovima i cestama, i na kiosk u kojem se događa kakva *radnja* o kojoj je riječ, iako potrošač (kupac ili tko drugi) uopće ne ulazi u unutrašnjost toga kioska.

Dakle, ako bolje razmislimo, riječ *radnja* dobila je i to novije značenje: za poseban prostor u kojem se obavljaju (ili to bude pored njega) ovi ili oni poslovi s pojedincima. Pojednostavnjeno rečeno, riječ je povezana i s tim da se radi, i s tim što se radi, i s mjestom gdje se što radi.

Evo i drugih primjera, također znatno pojednostavnjenih. Riječ *trgovina* označa-

va i to da se trguje i trgovanje (*trgovina cvjeta, imali smo dobru trgovinu*), i mjesto gdje se trguje (*kupio sam to u onoj trgovini u Ilici*). Slično je i s riječju *samoposluživanje*: ona označava i kupovanje (način kupovanja) i mjesto gdje se tako kupuje (predlagana riječ *samoposluživaonica* nije se udomaćila). Tako je i s riječju *posao*: to da se posluje (*posao dobro napreduje*), ono čime se posluje (*sklopili smo posao, ostavio sam posao na stolu*, npr. za spise) i mjesto gdje se posluje (*svi su mi spisi na poslu, idem na posao, bio sam na poslu, došao sam s posla*). Riječ *mljekarstvo* ne označava samo mljekarsko bavljenje mlijekom, ona u razgovornom jeziku označava i trgovinu u kojoj se prodaju kruh, mlijeko i drugo (*idi skoči u mljekarstvo*). I riječ *poduzeće* nekad označava da se što poduzima i ono što se poduzima, a danas je posve prevladalo jedno poslovno značenje za mjesto gdje se što poduzima (a eto, u poduzeću može i ne biti poduzetnika), makar su takve riječi znale biti potiskivane i u općem jeziku. (Sklopovima kao *organizacija udruženog rada, trgovačko društvo* i sličnima; takvi su nazivi možda potrebni u jeziku prava i povijesti prava, ali u općem su jeziku opterećujući.) — Takvih primjera ima veoma mnogo, no evo još i ovo: *prijelaz* znači i čin prelaženja i mjesto gdje se prelazi (tako je npr. *brod* prvotno bilo mjesto gdje se voda prelazi gazom, gdje se prebrodi, gdje se brede, a poslije je čestoćom prevladalo značenje 'ono čime se plovom voda prelazi'). Tako je i s riječima *ulaz, izlaz*: one označavaju i mjesto ulaznja i izlaženja, i samo ulaznje i izlaženje.

I da spomenem i riječi na *-nja*: riječ *gradnja* ne znači samo 'građenje', 'građevina koja nastaje, koja se podiže' i 'način kako se što gradi; sastav, materijal, način konstrukcije' (što je dano u Anićevu rječniku) — ona znači i 'mjesto gdje se gradi, gradilište' (*bio sam na gradnji, što znači bio sam na gradilištu*). Sličan se razvoj vidi i s riječju *proizvodnja*: odjel za proizvodnju i slično naziva se kraće samo proizvodnjom

(*bio sam u proizvodnji*). — U *Tvorbi riječi u hrvatskom književnom jeziku* (21991.) Stjepan Babić veli samo to da takve imenice na *-nja* »označuju glagolsku radnju (nomen actionis), a iznimno što drugo: *òphodnja* (patrola), *nòšnja* (odjeća), *pràtnja* (i pratioci)«. Na takav razvoj lijepo je ukazao Petar Skok u *Etimologijskom rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* (II., 1972., pod *-nja*): da taj sufiks služi »za obrazovanje apstrakta od glagolskih osnova, najčešće onda ako je infinitiv na *-iti*«, da označuje »sam akt (čin) glagolske radnje« te još kaže ovo: »Kao i drugi apstrakti može postati konkretnim na taj način što označuje ili mjesto gdje se radnja odvija (tip: *ràdnja* 'lokal') ili kolektiv koji je izvršuje (tip: *pramja* 'Gefolge')«. Blaž Jurčić piše da su riječi sa sufiksom *-nja* za nazive mjesta, nomina loci, u drugim slavenskim jezicima »obilnije nego kod južnih Slavena«, i da je odgovarajući sufiks u staročehskom bio *-ně*, a danas je »svagdje *-na*: *sladovna* (Malzhaus), *pekárna* (Bäckerei), *písárna* (Kanzlei). Ove su dvije riječi prešle i k nama.« (*Nacrt hrvatske slovnice 2: Tvorba imenica u povijesnom razvoju*, 1992., str. 90).

Hrvatski jezik moramo mjeriti hrvatskim mjerilima, a potrebe hrvatskoga jezika rješavaju se unutar njega. Riječ *radnja* uklapa se u takve zaista jednostavne zahtjeve. Riječ je po tvorbi hrvatska, a značenje o kojem ovdje pišem dobila je na način koji je sličan onomu kako je bilo s riječima kao *trgovina* i *posao* i s mnogima drugima.

Riječ *radnja* možemo naći i u hrvatskoj književnosti.

U *Rječniku hrvatskoga književnoga jezika od Preporoda do I. G. Kovačića* (12, 1990.) za riječ *radnja* dano je značenje 'posao, poslovi, djelovanje', no od devet primjera dva su ova:

(...) *a na radnjama se dizahu roloi*
(Slavko Kolar)

Jutrom je silazio u čaršiju, šio gunjce i čakšire, a na večer zatvarao radnju i išao svojoj kući (Alija Nametak)

Tomu se može dodati još i ovih nekoliko primjera:

Na kućama čarlijaju zastave; u strahu pred pogromom trgovci zatvaraju radnje, a čitav se grad nijemo zgučio i pritajio kao krivac pred potjerom. (August Cesarec, *Za novim putem*, 1926., 15.)

Pred vinarskom radnjom, a ujedno i ovećom restauracijom tri su radnika istovarivala s kola bačve vina. (isto, 49.)

On je obuhvatio urarovu ličnost, prosuđivao ga iz radnje. (Vjekoslav Kaleb, *Na kamenju*, 1940., 1.)

Svakako, u radnji nije bilo nikoga. (Slavko Kolar, *Natrag u naftalin*, 1946., 40.)

Limeni tanjir frizerskih radnja / značku berberskog »PEN« kluba / noć i vjetar ljulja ko krpju / kraj dorskog, klasičnog stuba. (Nikola Polić, *Jučerašnji grad*, 1936., 114.)

(...) *on se ne bi nikada svratio u radnju Velike Anke na Rudanci.* (Novak Simić, *Zakoni i ognjevi*, 1947., 11.)

Stigavši u mraku iz noćnog ugla, / Stane — i uđe u radnju od božićnih kugla. (Ljubo Wiesner, *Pjesme*, 1943., 54.)

Svidjelo se komu to ili ne, jednostavno vlastito hrvatsko rješenje i za mjesta na kojima se obavlja kakav rad — mogla bi biti riječ *radnja*, koju je eto Porezna uprava Ministarstva financija Republike Hrvatske za to i upotrijebila.

Alemko Gluhak